

Lokalna parafia – jej postrzeganie i funkcje

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Ostatni raz pytaliśmy Polaków o ich lokalne parafie w październiku 2014 roku¹, a zatem aż siedem lat temu. Było to dla polskiego Kościoła siedem burzliwych lat, naznaczonych głośnymi dyskusjami światopoglądowymi i skandalami obyczajowymi, które zaciążyły na jego wizerunku². Z kolei wybuch pandemii COVID-19 na początku 2020 roku wpłynął na poziom uczestnictwa Polaków w mszach świętych, niewątpliwie utrudniając wiernym regularny, bezpośredni kontakt ze swoją parafią.

Jak zmieniło się przez te siedem lat postrzeganie przez Polaków swoich parafii i interakcje z nimi? Postanowiliśmy to sprawdzić w naszym badaniu³. Warto zaznaczyć na wstępie, że służyło ono głównie identyfikacji wyraźnych zmian – liczba potencjalnie odpowiedzialnych za nie czynników nakazuje daleko posuniętą ostrożność w formułowaniu ich interpretacji.

ZWIĄZKI Z LOKALNĄ PARAFIĄ

Z naszego sondażu wynika, że trzy czwarte (75%) praktykujących Polaków uczestniczy w mszach świętych w kościele lokalnej parafii, 15% praktykuje w różnych parafiach, a tylko 8% chodzi stale do kościoła oddalonego od swojego miejsca zamieszkania.

Choć we wszystkich grupach społeczno-demograficznych przeważają osoby praktykujące w lokalnej parafii, to jednak występują między nimi zauważalne różnice, sięgające czasem kilkudziesięciu punktów procentowych. W swojej parafii rzadziej praktykują osoby młodsze, zwłaszcza z przedziału wiekowego 25-34 lata (64% wobec 82% wśród badanych powyżej 65 roku życia), mieszkające

---

¹ Zob. komunikaty CBOS: „Lokalna parafia – jej społeczne znaczenie i funkcje”, listopad 2014 (oprac. R. Boguszewski); „Społeczna percepcja rzeczywistości parafialnej”, grudzień 2014 (oprac. N. Hipsz).

² Zob. komunikat CBOS „Oceny sytuacji Kościoła katolickiego w Polsce”, sierpień 2019 (oprac. A. Głowacki).

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (379) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 4 do 14 listopada 2021 roku na próbie liczącej 1100 osób (w tym: 56,1% metodą CAPI, 29,8% – CATI i 14,1% – CAWI).

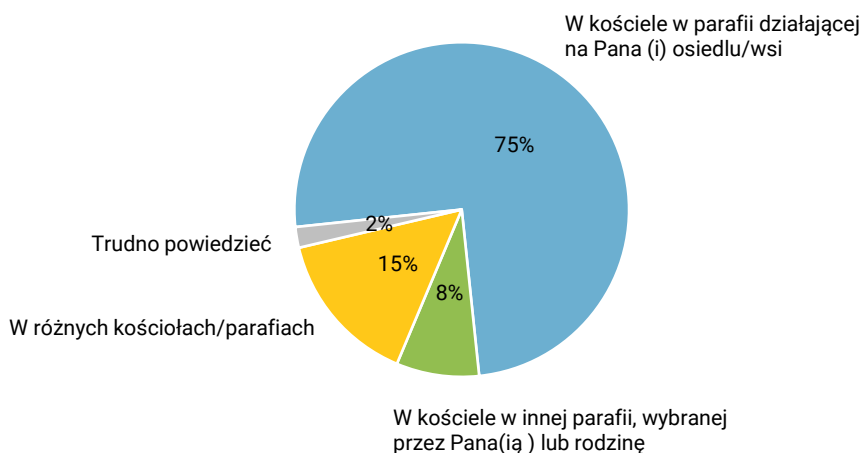
CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

w większych miejscowościach (52% w największych miastach wobec 81% na wsi) oraz lepiej wykształcone (56% wśród badanych z wyższym wykształceniem wobec 87% spośród osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym) – zob. tabelę aneksową 1.

CBOS

RYS. 1. W jakim kościele, w jakiej parafii zazwyczaj uczestniczy Pan(i) w praktykach religijnych?

PYTANIE ZADAWANE TYLKO OSOBOM PRAKTYKUJĄCYM (N=824)

Inaczej niż w poprzednich latach, w tym roku o miejsce uczestnictwa w mszach świętych pytaliśmy wyłącznie osoby, które w ogóle deklarowały, że praktykują (czyli 77% badanych). By jednak umożliwić porównanie z danymi z poprzednich pomiarów, w tabeli poniżej przedstawiamy wyniki z uwzględnieniem osób niepraktykujących. W takim układzie odsetek osób praktykujących w swojej parafii spada już do 58% i jest o 8 punktów procentowych niższy niż w 2014 roku. Tym samym wpisuje się w obserwowany przez nas od 2005 roku trend – odsetek Polaków praktykujących w lokalnej parafii maleje przy każdym kolejnym pomiarze. W 2021 roku wzrósł za to odsetek osób uczestniczących w mszach świętych w różnych parafiach (12% wobec 7% w 2014 roku), a także osób niepraktykujących wcale (23% wobec 18% w 2014 roku).

TABELA 1

W jakiej parafii zazwyczaj uczestniczy Pan(i) w praktykach religijnych?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	II 2005	VIII 2008	X 2011	X 2014	XI 2021
	w procentach				
W kościele w parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi	77	72	70	66	58
W kościele w innej parafii, wybranej przez Pana(ią) lub rodzinę	5	6	7	8	6
W różnych kościołach, parafiach	7	5	6	7	12
Nie uczestniczy Pan(i) w praktykach religijnych lub bierze w nich udział bardzo rzadko, jedynie z okazji ślubu, chrztu, pogrzebu itp.	10	15	15	18	23
Trudno powiedzieć	1	2	2	1	1

Praktykowanie w pobliskim kościele może być kwestią wygody, ale może też świadczyć o głębszym przywiązaniu do lokalnej parafii. Z drugiej strony nawet osoba niepraktykująca w danej parafii – lub niepraktykująca wcale – może mieć z nią mimo wszystko styczność i czuć się jej członkiem. Z tego względu zapytaliśmy badanych (wszystkich, nie tylko praktykujących), czy czują się ze swoją parafią związani. Twierdząco odparło 58% respondentów (wobec 66% w 2014 roku), przecząco – 39% (wobec 33% w 2014 roku).

Zależności socjodemograficzne są tutaj w znacznej mierze analogiczne do tych obserwowanych przy pytaniu o miejsce praktyk – z miejscową parafią częściej czują się związani starsi badani, mieszkający w mniejszych miejscowościach oraz słabiej wykształceni, a ponadto częściej praktykujący, o niższych dochodach na osobę w rodzinie i wyznający poglądy prawicowe (zob. tabelę aneksową 2). Zestawienie z wynikami z poprzednich lat pokazuje z kolei, że i w tym przypadku mamy do czynienia z kontynuacją trendu – poczucie związku z lokalną parafią systematycznie maleje po roku 2005.

TABELA 2

Czy, ogólnie rzecz biorąc, czuje się Pan(i) członkiem parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi, czuje się Pan(i) z nią związany(a)?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	XII 1994		II 1999		II 2005		VIII 2008		X 2011		X 2014		XI 2021	
	w procentach													
Zdecydowanie tak	38	79	32	78	45	80	33	74	36	72	30	66	26	58
Raczej tak	41		46		35		41		36		36		32	
Raczej nie	13	19	13	18	11	18	14	25	14	28	15	33	16	39
Zdecydowanie nie	6		5		7		11		14		18		23	
Trudno powiedzieć	2	2	4	4	2	2	1	1	0	0	1	1	3	3

Respondentów, którzy deklarowali, że nie czują więzi ze swoją parafią, zapytaliśmy o przyczyny tego stanu rzeczy. Najczęściej odpowiadali, że z różnych powodów w ogóle nie uczestniczą w mszach świętych; 4,9% deklarowało, że są, co prawda, wierzący, ale nie praktykują, 15% – że są niewierzący, a 3% – że są innego wyznania – na przynajmniej jedną z tych odpowiedzi wskazało 66% spośród tych, którzy zadeklarowali, że nie czują więzi ze swoją parafią. W drugiej kolejności pojawiały się zarzuty pod adresem swojej parafii: 11% zadeklarowało, że nie podoba im się proboszcz lub inni księża z tej parafii, 7% – że wymaga się tam zbyt wysokich datków pieniężnych, kolejne 7% – że w ich parafii nic się nie dzieje, 5% – że źle się tam układa współpraca między księżmi a wiernymi, a 4% – że świeccy nie mają wpływu na sprawy tej parafii – na przynajmniej jedną z tych odpowiedzi wskazało 23% spośród tych, którzy zadeklarowali, że nie czują więzi ze swoją parafią. Ponadto 9% spośród nich czuło po prostu silniejszy związek z inną parafią. Wreszcie 10% wskazywało na inne, niewymienione w przygotowanym przez nas zestawie powody – wśród nich najczęściej wymieniano ogólne zniechęcenie do Kościoła jako instytucji, przeprowadzkę, a także choroby lub zaawansowany wiek uniemożliwiające aktywny udział w życiu parafii.

TABELA 3

Czy mógłby (mogłaby) Pan(i) powiedzieć, dlaczego nie czuje się Pan(i) związany(a) z parafią działającą na Pana(i) osiedlu lub wsi? Czy dlatego, że:	Wskazania badanych deklarujących, że nie czują się związani z lokalną parafią (N=429)
– jest Pan(i) wierzący(a), ale niepraktykujący(a)	49%
– jest Pan(i) niewierzący(a)	15%
– nie podoba się Panu(i) proboszcz lub inni księża w tej parafii	11%
– bardziej jest Pan(i) związany(a) z inną parafią	9%
– w tej parafii nic się nie dzieje	7%
– w tej parafii wymaga się od parafian zbyt dużych datków, ofiar pieniężnych	7%
– w tej parafii źle układa się współpraca między księżmi i parafianami	5%
– w tej parafii świeccy nie mają wpływu na sprawy parafii, nie są dopuszczani do decyzji	4%
– jest Pan(i) innego wyznania	3%
– trudno powiedzieć	8%
– są inne powody	10%

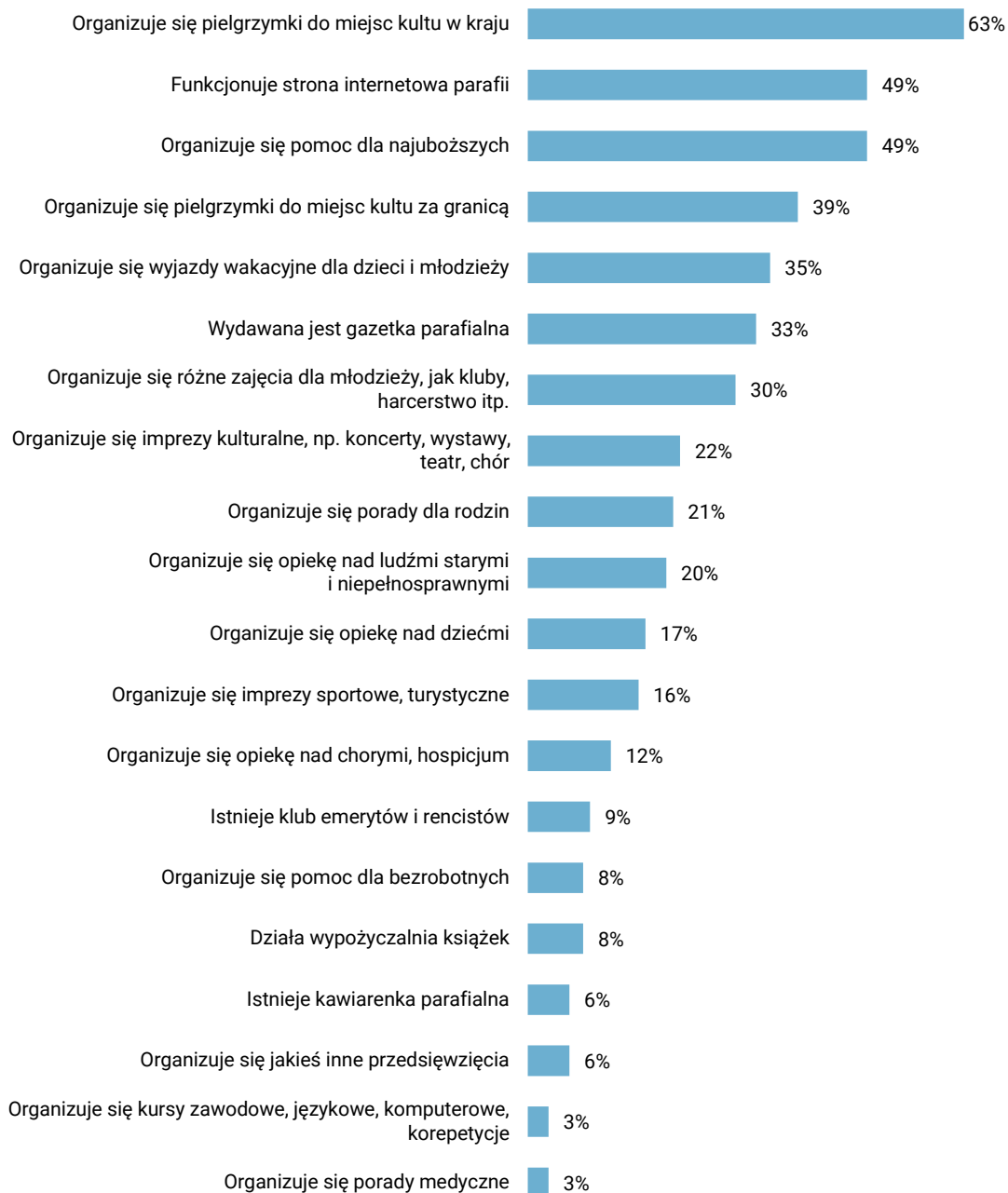
Respondent mógł udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

FUNKCJE PARAFII

W naszym badaniu postanowiliśmy też przekonać się, jakie funkcje mogą pełnić parafie w życiu badanych. W tym celu poprosiliśmy respondentów mających styczność ze swoją parafią (71% ankietowanych) o wskazanie wszystkich organizowanych przez nią aktywności, o jakich wiedzą – poza mszami świętymi, nabożeństwami oraz innymi praktykami religijnymi.

RYS. 2. Z podanej listy proszę wybrać wszystkie aktywności organizowane przez parafię działającą na Pana(i) osiedlu/wsi, o jakich Pan(i) wie?

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE NIE ZAZNACZYŁY ODPOWIEDZI „NIE DOTYCZY – NIE MAM ŻADNEJ STYCZNOŚCI Z PARAFIĄ I NIE POSIADAM ŻADNEJ WIEDZY NA TEMAT JEJ DZIAŁALNOŚCI” (N=784)

Respondent mógł udzielić więcej niż jednej odpowiedzi. W poprzednich latach badaniem zadawano osobne pytania dotyczące każdej aktywności, jednak w tym roku zdecydowaliśmy się na zadanie pojedynczego, mniej wymagającego pytania wielokrotnej odpowiedzi, prosząc respondentów o samodzielne wskazanie przedstawionych aktywności. Zgodnie z naszymi przewidywaniami, zmiana formuły doprowadziła do ogólnego spadku odsetków wskazań, tak że porównywanie ich dokładnych wartości z tymi z poprzednich pomiarów nie ma uzasadnienia.

Podobnie jak przy pomiarze z 2014 roku⁴, respondenci najczęściej deklarowali, że ich parafie organizują pielgrzymki do miejsc kultu w kraju (63%). W dalszej kolejności wskazywano na prowadzenie strony internetowej parafii (49%), organizację pomocy dla najuboższych (49%), a także pielgrzymek do miejsc kultu za granicą (39%) i wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży (35%), prowadzenie gazetki parafialnej (33%) czy zajęć dla młodzieży (30%). Mniej więcej co piąty badany wymieniał jeszcze organizację imprez kulturalnych (22%), porad dla rodzin (21%) oraz opieki nad ludźmi starszymi i niepełnosprawnymi (20%). Nieco rzadziej wspomniano też o opiece nad dziećmi (17%), imprezach sportowych i turystycznych (16%), opiece nad chorymi (12%), klubie emerytów i rencistów (9%), pomocy dla bezrobotnych (8%), wypożyczalni książek (8%), kawiarence parafialnej (6%), innych przedsięwzięciach, nieuwzględnionych na naszej liście (6%), kursach zawodowych i innych (3%), a także poradach medycznych (3%).

Powyższe odpowiedzi prezentują pewien obraz rzeczywistości parafialnej, świadcząc jednocześnie o poziomie zorientowania badanych w tej dziedzinie. Czy poziom tej wiedzy przekłada się na poziom uczestnictwa w wymienianych inicjatywach? Sprawdziliśmy to, prosząc respondentów o wskazanie wszystkich aktywności organizowanych przez parafię działającą na ich osiedlu lub wsi, w których brali udział albo oni sami, albo mieszkające z nimi osoby.

Do grupy badanych, którzy albo sami korzystali z aktywności organizowanych przez lokalną parafię, albo wiedzieli, że korzystały z nich mieszkające z nimi osoby, należało tylko 32% respondentów. Jednak nawet w tej grupie odsetki wskazań były znacząco niższe niż przy pytaniu o wiedzę na temat istniejących inicjatyw parafialnych. Blisko połowa wymieniła pielgrzymki do miejsc kultu w kraju (48%) – również przy wszystkich poprzednich pomiarach to ta aktywność okazywała się cieszyć największą popularnością⁵. Na dalszych miejscach plasowały się kolejno: imprezy kulturalne, takie jak koncerty czy przedstawienia teatralne (21%), wyjazdy wakacyjne dla dzieci i młodzieży (19%), imprezy sportowe lub turystyczne (13%), pielgrzymki do miejsc kultu za granicą (12%), zajęcia dla młodzieży (12%). W przypadku reszty aktywności odsetki wskazań nie przekraczały kilku procent.

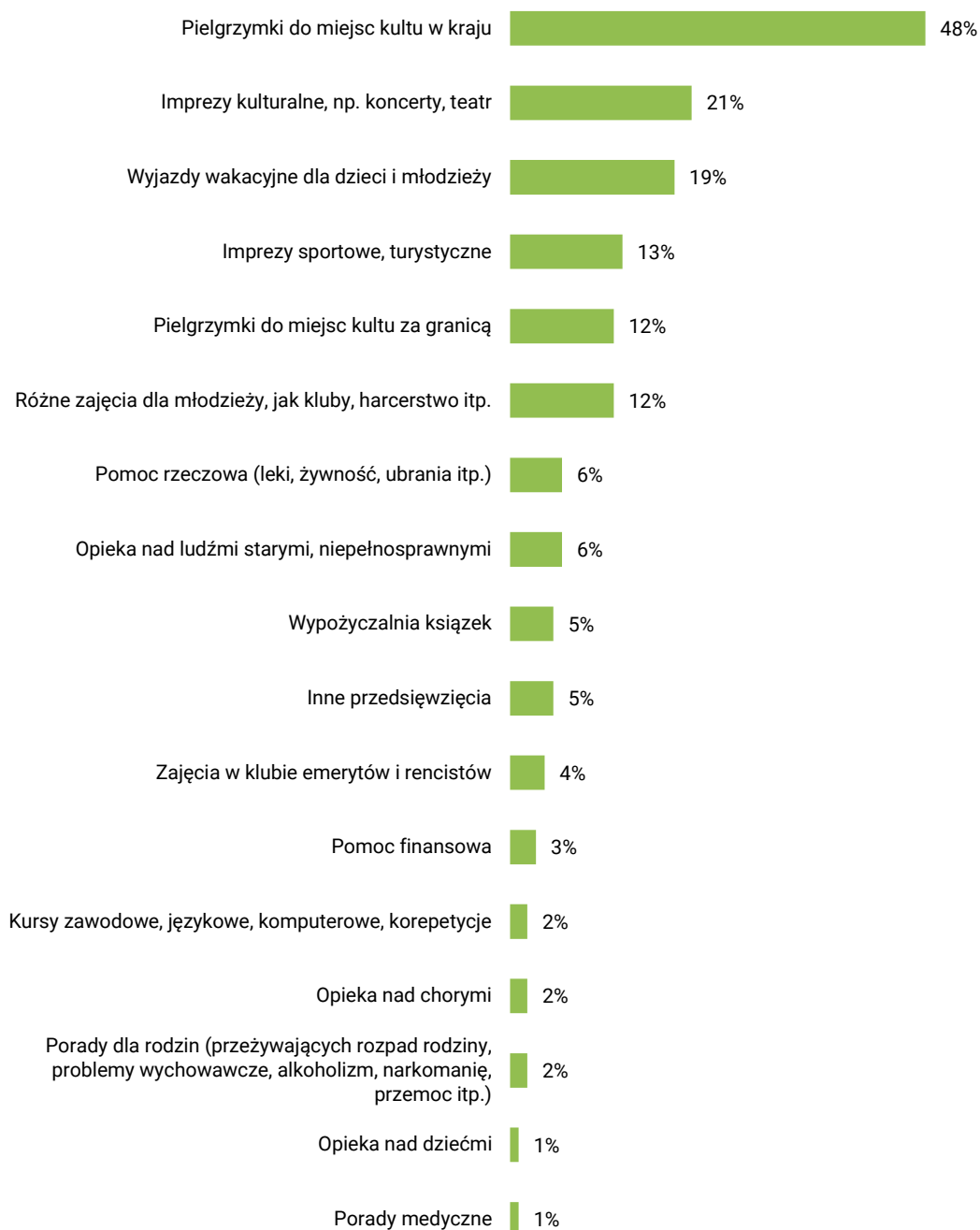
⁴ Zob. komunikat CBOS „Społeczna percepcja rzeczywistości parafialnej”, grudzień 2014 (oprac. N. Hipsz), s. 4.

⁵ Komunikat CBOS „Lokalna parafia – jej społeczne znaczenie i funkcje”, listopad 2014 (oprac. R. Boguszewski), s. 8.

RYS. 3. Z podanej listy proszę wybrać wszystkie aktywności organizowane przez parafię działającą na Pana(i) osiedlu/wsi, z których Pan(i) korzystał(a) lub korzystały mieszkające z Panem(ią) osoby:

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE NIE ZAZNACZYŁY ODPOWIEDZI „NIE DOTYCZY – ANI JA, ANI ŻADEN Z DOMOWNIKÓW NIE KORZYSTAŁ NIGDY Z ŻADNYCH ORGANIZOWANYCH W PARAFII AKTYWNOŚCI” (N=348)

Respondent mógł udzielić więcej niż jednej odpowiedzi. W poprzednich latach badaniem zadawano osobne pytania dotyczące każdej aktywności, jednak w tym roku zdecydowaliśmy się na zadanie pojedynczego, mniej wymagającego pytania wielokrotnej odpowiedzi, prosząc respondentów o samodzielne wskazanie przedstawionych aktywności. Zgodnie z naszymi przewidywaniami, zmiana formuły doprowadziła do ogólnego spadku odsetków wskazań, tak że porównywanie ich dokładnych wartości z tymi z poprzednich pomiarów nie ma uzasadnienia.

Zmienną, która w najwyższym stopniu różnicowała częstość korzystania z organizowanych w lokalnej parafii aktywności, była regularność, z jaką badani uczestniczyli w praktykach religijnych. Warto przy tym podkreślić, że nie korzystały z nich wcale wyłącznie osoby regularnie praktykujące – uczestnictwo w nich deklarowała również co dziesiąta osoba niepraktykująca (10%), a także co piąty badany praktykujący tylko kilka razy w roku (20%) – zob. tabelę 4.

TABELA 4

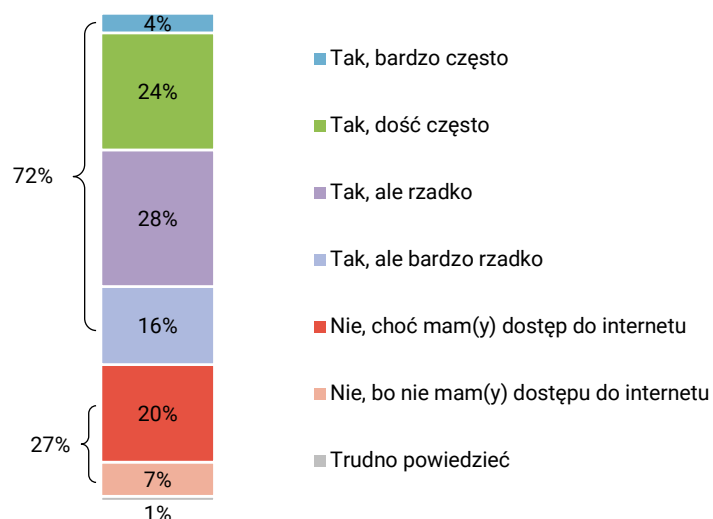
Udział w praktykach religijnych	Odsetki osób, które odpowiedziały twierdząco na pytanie o korzystanie (osobiste lub przez kogoś domowników) z przynajmniej jednego przedsięwzięcia organizowanego w lokalnej parafii
Kilka razy w tygodniu	73
Raz w tygodniu	46
1–2 razy w miesiącu	25
Kilka razy w roku	20
W ogóle nie uczestniczy	10

Poza tym korzystanie z co najmniej jednej aktywności częściej deklarowały kobiety, najmłodszy oraz najstarsi badani (38% w grupie wiekowej 18–24 lata, a także po 34% w grupach 55–64 lata i powyżej 65 roku życia), mieszkańcy mniejszych miejscowości, osoby o niższych dochodach *per capita* oraz respondenci o poglądach prawicowych. Spośród grup społeczno-zawodowych wyróżniali się zwłaszcza uczniowie i studenci (44%) – zob. tabelę aneksową 3.

Warto przyjrzeć się osobno kwestii korzystania przez badanych ze stron internetowych parafii, których znaczenie mogło potencjalnie wzrosnąć w warunkach pandemii, kiedy możliwości fizycznego uczestnictwa w życiu parafii były ograniczone. Respondentów, którzy wiedzieli o istnieniu strony internetowej (49% badanych deklarujących styczność z lokalną parafią, 35% ogółu badanych), zapytaliśmy o to, czy korzystają z niej oni lub osoby, z którymi mieszkają – 72% z nich udzieliło odpowiedzi twierdzącej. W skali ogółu to 25%. Dla porównania, w 2014 roku odsetek ten dla ogółu badanych wynosił 30%. Hipoteza dotycząca wzrostu znaczenia stron internetowych parafii w warunkach pandemii nie znajduje więc potwierdzenia w danych.

RYS. 4. Czy Pan(i) lub ktoś z Pana(i) domowników korzysta ze strony internetowej parafii?

PYTANIE ZADAWANE OSOBOM, KTÓRE WIEDZIAŁY O ISTNIENIU STRONY INTERNETOWEJ SWOJEJ PARAFII (N=386)

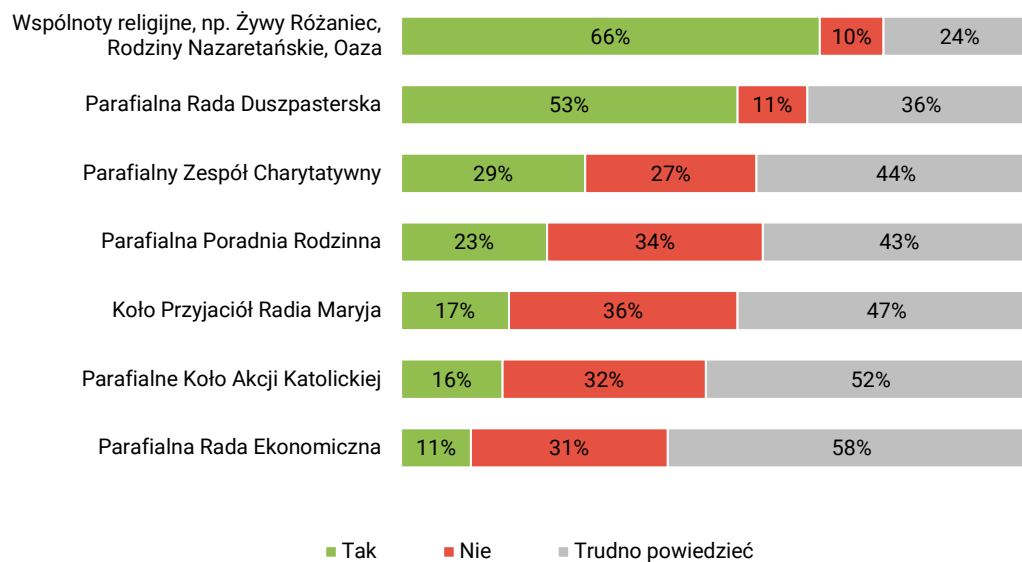

Pogłębiając wątek pełnionych przez parafie funkcji, zapytaliśmy badanych mających styczność ze swoimi parafiami również o to, jakie istnieją w nich mikrostruktury. W tym przypadku wyniki są niemal identyczne z wynikami z 2014 roku⁶ – najczęściej ankietowanych mających kontakt z lokalną parafią wymieniło w tym kontekście wspólnoty religijne, takie jak Żywy Różaniec, Rodziny Nazaretańskie czy Oaza (66% wobec 69% w 2014 roku), ponad połowa wspomniała też o Parafialnej Radzie Duszpasterskiej (53% wobec 54% siedem lat temu). Podobnie jak przy poprzednim pomiarze, w dalszej kolejności wymieniany był Parafialny Zespół Charytatywny (29%, tak samo jak siedem lat temu), Parafialna Poradnia Rodzinna (23% wobec 24% w 2014 roku), Koło Przyjaciół Radia Maryja (17%, spadek o 5 punktów procentowych), Parafialne Koło Akcji Katolickiej (16%, bez zmian) oraz Parafialna Rada Ekonomiczna (11%, tak samo jak w 2014 roku).

⁶ Zob. komunikat CBOS „Społeczna percepcja rzeczywistości parafialnej”, grudzień 2014 (oprac. N. Hipsz), s. 2.

RYS. 5. Czy w Pana(i) parafii działa(ją):

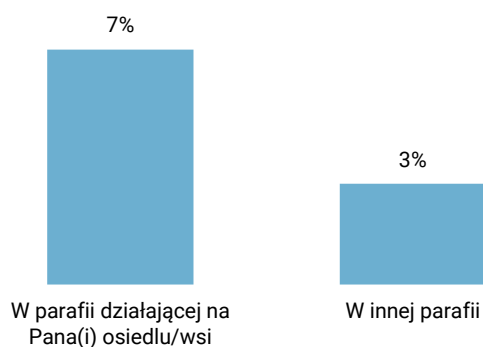
ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE NIE DEKLAROWAŁY BRAKU STYCZNOŚCI Z LOKALNĄ PARAFIĄ I BRAKU WIEDZY NA TEMAT JEJ DZIAŁALNOŚCI (N=795)

Postanowiliśmy też zapytać o uczestnictwo badanych w działalności najbardziej rozpoznawalnych mikrostruktur parafialnych, czyli wspólnot religijnych. Podobnie jak przy poprzednich pomiarach, okazało się ono znikome. Spośród osób mających styczność ze swoją lokalną parafią jedynie 7% należy do jakiejś działającej w jej łonie wspólnoty, 3% deklaruje z kolei członkostwo we wspólnocie w innej parafii.

RYS. 6. Czy Pan(i) należy do jakiejś wspólnoty religijnej, jak Żywy Różaniec, Rodziny Nazaretańskie, Oaza itp.?

ODPOWIEDZI TWIERDZĄCE OSÓB, KTÓRE NIE DEKLAROWAŁY BRAKU STYCZNOŚCI Z LOKALNĄ PARAFIĄ I BRAKU WIEDZY NA TEMAT JEJ DZIAŁALNOŚCI (N=786 PRZY PYTANIU O LOKALNĄ PARAFIĘ I N=783 PRZY PYTANIU O INNĄ PARAFIĘ)

Do wewnątrzparafialnych wspólnot religijnych częściej należą oczywiście osoby regularnie praktykujące (41% wśród praktykujących kilka razy w tygodniu i 11% wśród praktykujących raz w tygodniu). Wyróżniają się też pod tym względem badani powyżej 65 roku życia (15%), emeryci (14%), a także osoby o poglądach prawicowych. Warto zwrócić uwagę, że kobiety należą do wspólnot trzykrotnie częściej niż mężczyźni (10% wobec 3%) – zob. tabelę aneksową 4.

DZIAŁANIA NA RZECZ PARAFII

Relacje parafian ze swoimi parafiami nie muszą być jednostronne – podobnie jak w poprzednich latach, zapytaliśmy naszych badanych również o działania, jakie podejmują oni na rzecz swoich parafii. Zaczęliśmy od pytania o to, czy zdarza im się dobrowolnie i bezpłatnie pracować na rzecz kościoła i parafian ze swojego osiedla lub wsi. Twierdzącej odpowiedzi udzielił więcej niż co trzeci badany (37%, z czego 18% wybrało odpowiedź „Tak, ale bardzo rzadko”, 16% „Tak, czasami”, a 3% „Tak, często”). Odsetek ten jest o 6 punktów procentowych wyższy niż 7 lat temu (choć odpowiada za to wyłącznie wzrost odsetka odpowiedzi „Tak, ale bardzo rzadko”) – zob. tabelę 5.

TABELA 5

Czy zdarza się Panu(i) dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz kościoła i parafian w parafii działającej w Pana(i) osiedlu/wsi?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	II 2005		VIII 2008		X 2011		X 2014		XI 2021	
	w procentach									
Tak, często	4		4		3		3		3	
Tak, czasami	16	34	15	30	14	31	16	31	16	37
Tak, ale bardzo rzadko	14		11		14		12		18	
Nie, nigdy tego nie robię	65	65	67	67	68	68	69	69	61	61
Trudno powiedzieć	1	1	3	3	1	1	0	0	3	3

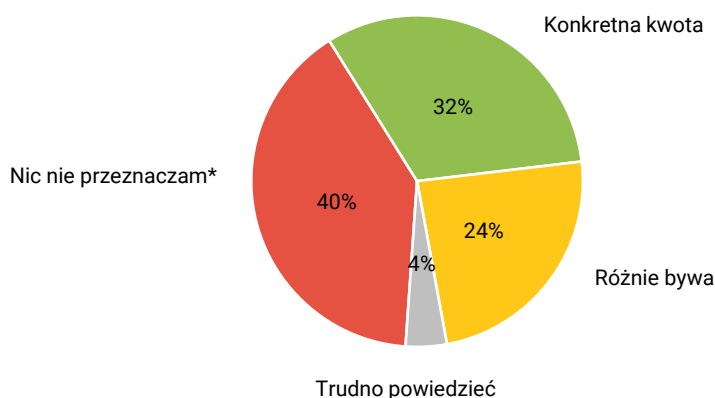
W 2021 roku po raz pierwszy zadaliśmy to pytanie wyłącznie osobom, które nie deklarowały, że nie mają styczności ze swoją lokalną parafią. Ponieważ jednak trudno sobie wyobrazić osobę pracującą na rzecz parafii, która nie miałaby z nią żadnej styczności, wydaje się, że w tym wypadku wyniki zachowują wysoki poziom porównywalności

Ponadprzeciętnie często na rzecz lokalnej parafii pracują osoby regularnie praktykujące (68% wśród praktykujących kilka razy w tygodniu wobec 10% wśród niepraktykujących wcale), a także mieszkające w mniejszych miejscowościach (52% na wsi wobec 15% w największych miastach) oraz deklarujące dochody poniżej 999 zł *per capita* (54%). Spośród grup społeczno-zawodowych wyróżniają się rolnicy (78%) oraz pracownicy prywatnych gospodarstw rolnych (69%) – zob. tabelę aneksową 5.

Poza nieodpłatną pracą, wierni mogą jeszcze wspierać parafię na inne sposoby, przede wszystkim za pośrednictwem datków pieniężnych zbieranych podczas mszy świętych. Chcąc uzyskać konkretne informacje na ten temat, zapytaliśmy badanych, ile pieniędzy przeznaczają miesięcznie na tacę. Inaczej niż przy poprzednim pomiarze⁷, największą grupę stanowiły osoby nieskładające żadnych ofiar pieniężnych (40%, wzrost o 7 punktów procentowych w stosunku do pomiaru z 2014 roku). Za nimi plasowali się ci, którzy wskazywali konkretną kwotę (32%), a prawie co czwarty respondent wybierał odpowiedź „różnie bywa” (24%). Można więc stwierdzić, że w sumie ofiary pieniężne w kościołach składa 56% Polaków (spadek o 5 punktów w stosunku do pomiaru z 2014 roku).

CBOS

RYS. 7. Czy mógł(mogła)by Pan(i) powiedzieć, ile mniej więcej pieniędzy przeznacza Pan(i) miesięcznie na datki, ofiary składane na tacę?

* Do tej grupy włączono też tych, którzy w pytaniu filtrującym odpowiedzieli, że nie mają żadnej styczności z parafią i żadnej wiedzy na temat jej działalności

Z deklaracji badanych, którzy podali konkretne kwoty (N=334), wynika, że są one bardzo zróżnicowane – podczas gdy najniższa podana suma wynosiła 2 zł, najwyższa opiewała na 550 zł⁸. Średnia kwota przeznaczana miesięcznie na tacę wyniosła 36 zł, czyli o 13 zł więcej niż w 2014 roku. Warto też zauważyć, że choć wcześniejsze pomiary wykazywały łagodną tendencję wzrostową, to od 2008 roku średnia utrzymywała się wciąż w okolicach 20 zł, mamy więc do czynienia z dość wyraźną zmianą. Jeśli przyjrzymy się rozkładowi zgrupowanych deklaracji (zob. tabelę 6), dostrzeżemy, że spadł procentowy udział prawie każdej kategorii poniżej 20 zł, natomiast wzrósł udział wszystkich kategorii powyżej tej kwoty. Można więc stwierdzić, że choć odsetek Polaków przeznaczających datki

⁷ Zob. komunikat CBOS „Lokalna parafia – jej społeczne znaczenie i funkcje”, listopad 2014 (oprac. R. Boguszewski), s. 14.

⁸ Jeden z respondentów podał nawet sumę 1981 zł, ale ze względu na to, jak podejrzanie precyzyjna była to liczba, jak dalece odbiegała od reszty wskazań i jak sztucznie zawyżałaby średnią, zdecydowaliśmy się jej nie uwzględniać w naszych wyliczeniach.

pieniężne na rzecz Kościoła nieco spadł, to wysokość samych datków zauważalnie wzrosła. Oczywiście, przy tego typu zestawieniach należy zachować pewną ostrożność, jako że wartość złotego zmienia się w czasie.

TABELA 6

Rok	Deklaracje osób przeznaczających miesięcznie na ofiarę składaną na tacę:										Średnia kwota
	1-2 zł	3-4 zł	5 zł	6-9 zł	10 zł	11-20 zł	21-30 zł	31-40 zł	41-50 zł	powyżej 50 zł	
w procentach											
2008* (N=570)	3	4	8	7	29	29	8	4	6	2	20,20 zł
2011 (N=651)	1	4	8	5	24	30	11	6	6	5	21,30 zł
2014 (N=505)	2	4	5	5	27	31	7	7	9	4	23,10 zł
2021 (N=334)	0	0	5	2	15	25	12	15	17	9	36,00 zł

* W 2008 roku pytano wyłącznie o kwoty przeznaczane na tacę w parafii działającej na osiedlu/wsi respondenta

Spośród badanych, którzy wymienili konkretne sumy, najwięcej pieniędzy na tacę przeznaczali osoby praktykujące kilka razy w tygodniu (średnia 72,49 zł), mające wyższe wykształcenie (średnia 53,11 zł) oraz mieszkające w największych miastach (średnia 49,72 zł). Oczywiście wyższe datki ofiarowały osoby lepiej oceniające swoje warunki materialne (średnia 39,54 zł wśród oceniających je jako dobre wobec 24,92 zł wśród oceniających je jako złe) – zob. tabelę aneksową 6.

KOMUNIKACJA Z PARAFIANAMI

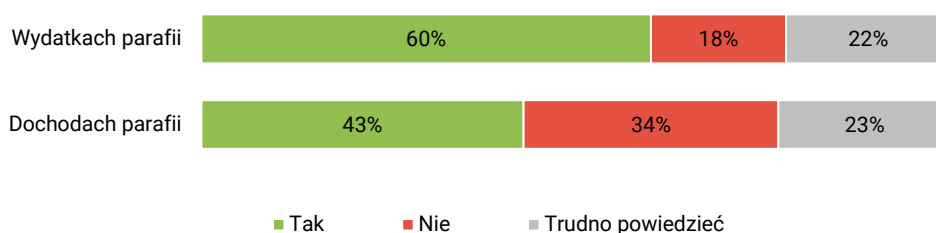
Po omówieniu związków wiernych ze swoimi parafiami, funkcji, jakie parafie te mogą pełnić w ich życiu, a także sposobów wspomagania ich przez wiernych, warto jeszcze przeanalizować sam proces komunikacji między parafianami a zarządzającymi parafią duchownymi. O czym wierni mogą usłyszeć w swoich kościołach, poza kwestiami ściśle religijnymi? Czy komunikacja działa również w drugą stronę i wierni mają poczucie wpływu na sprawy parafii? Zajmijmy się najpierw tym pierwszym zagadnieniem.

Tak jak w poprzednim badaniu, zapytaliśmy respondentów mających kontakt ze swoją parafią, czy są oficjalnie informowani o jej sprawach finansowych – o jej wydatkach i dochodach. Dominowały odpowiedzi twierdzące, w przypadku informowania o wydatkach parafii – sięgające 60% wszystkich wskazań, a jej dochodów – 43%.

CBOS

RYS. 8. Czy parafianie w parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi są oficjalnie informowani o:

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE NIE DEKLAROWAŁY BRAKU STYCZNOŚCI Z LOKALNĄ PARAFIĄ I BRAKU WIEDZY NA TEMAT JEJ DZIAŁALNOŚCI (N=795 PRZY PYTANIU O WYDATKI PARAFII I N=794 PRZY PYTANIU O DOCHODY)

Jeśli porównamy te wyniki z danymi z poprzednich lat, przyjmując za podstawę procentowania liczbę wszystkich badanych, zaobserwujemy spadek poziomu poinformowania ogółu respondentów zarówno w zakresie wydatków (44% wobec 53% w 2014 roku), jak i dochodów parafii (32% wobec 37% w 2014 roku). Należy przy tym pamiętać, że za spadki te może odpowiadać wiele czynników, takich jak choćby spowodowane pandemią ograniczenie możliwości uczestnictwa w mszach świętych, po których podawane są tego typu informacje.

TABELA 7

Czy parafianie w parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi są oficjalnie informowani o:	Odpowiedzi twierdzące według terminów badań			
	VIII 2008	X 2011	X 2014	XI 2021
	w procentach			
– wydatkach parafii	52	55	53	44
– dochodach parafii	41	35	37	32

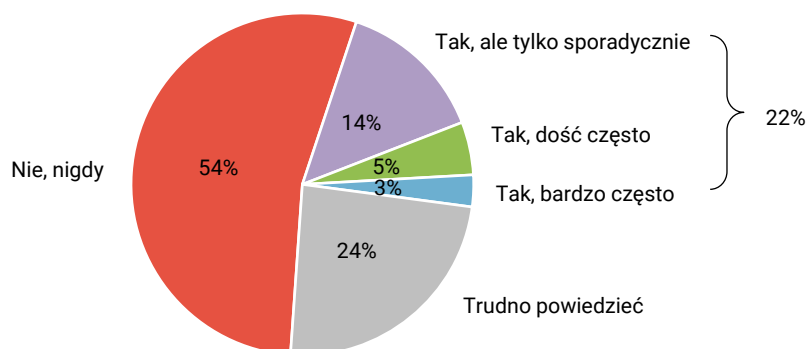
Od 2014 roku odpowiedzi na pytanie udzielają wyłącznie ci badani, którzy mają styczność z lokalną parafią, jednak – dla zachowania częściowej porównywalności wyników – podstawę procentowania stanowi ogół respondentów

Podobnie jak przy pomiarach z 2011 i 2014 roku, zapytaliśmy respondentów również o to, czy księżom z ich parafii zdarza się podczas kazań ujawniać swoje sympatie partyjne lub wręcz namawiać do popierania konkretnego ugrupowania. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 22% ogółu badanych.

CBOS

RYS. 9. Czy w parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi zdarza się, że księża podczas kazań ujawniają swoje sympatie partyjne lub sugerują, które ugrupowanie polityczne należy popierać lub na kogo głosować w wyborach?

Jeśli zestawimy odsetek twierdzących odpowiedzi na pytanie o agitację polityczną księży wśród ogółu badanych z analogicznymi danymi z poprzednich pomiarów, odkryjemy, że utrzymuje się on na bardzo zbliżonym poziomie. Obecnie wynosi on 22%, siedem lat temu wynosił 23%, a dziesięć lat temu 21% – zob. tabelę 8.

TABELA 8

Czy w parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi zdarza się, że księża podczas kazań ujawniają swoje sympatie partyjne lub sugerują, które ugrupowanie polityczne należy popierać lub na kogo głosować w wyborach?

Odpowiedzi twierdzące według terminów badań		
X 2011	X 2014	XI 2021
w procentach		
21	23	22

W 2014 roku odpowiedzi na pytanie udzielali wyłącznie ci badani, którzy mieli styczność z lokalną parafią, jednak – dla zachowania częściowej porównywalności wyników – podstawę procentowania stanowił ogół respondentów.

Co ciekawe, respondenci wskazują na agitację polityczną ze strony księży tym częściej, im rzadziej uczestniczą w praktykach religijnych – zob. tabelę 9. Nasuwają się dwie linie interpretacji: albo ujawnianie przez duchownych sympatii partyjnych skutecznie zniechęca badanych do słuchania ich kazań, albo rzadko uczestniczący w praktykach respondenci są w ogóle gorzej nastawieni do Kościoła i bardziej skorzy do krytykowania księży. Zauważmy, że nawet w grupie osób zupełnie niepraktykujących jeden na pięciu badanych (19%) twierdzi, że w kościołach jego parafii dochodzi do agitacji politycznej.

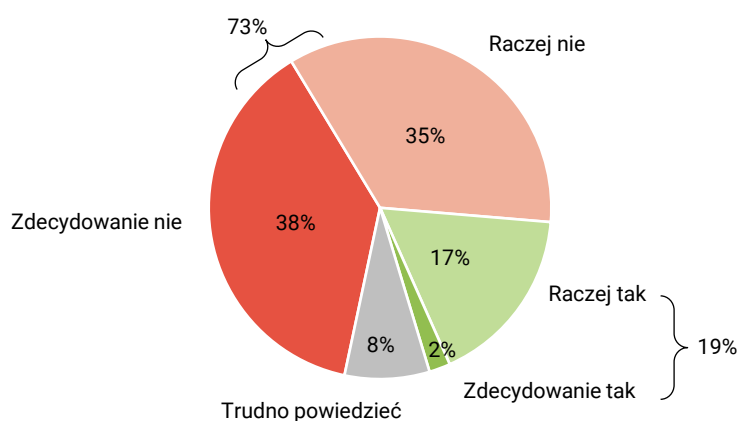
TABELA 9

Udział w praktykach religijnych	Odsetki osób, które odpowiedziały twierdząco na pytanie o ujawnianie sympatii politycznych podczas kazań przez księży z ich parafii
Kilka razy w tygodniu	8
Raz w tygodniu	18
1–2 razy w miesiącu	25
Kilka razy w roku	32
W ogóle nie uczestniczy	19

Przyjrzyjmy się teraz drugiej stronie dialogu Kościoła z wiernymi. Czy głos parafian jest w parafii słyszalny i czy ma znaczenie dla jej funkcjonowania? Żeby czegoś się na ten temat dowiedzieć, zadaliśmy respondentom pytanie o to, czy mają poczucie wpływu na sprawy parafii. Wyraźnie przeważały odpowiedzi przeczące (73%), twierdząco odpowiedział tylko co piąty badany (19%).

CBOS

RYS. 10. Jak Pan(i) ocenia, czy ma Pan(i) wpływ na sprawy parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi?

Jednak jeśli porównamy te dane z wynikami z poprzednich lat, okaże się, że mamy w istocie do czynienia z pewnym wzrostem poczucia wpływu na sprawy parafii wśród wiernych. Odsetek badanych uważających, że mają taki wpływ, wzrósł w stosunku do poprzedniego pomiaru o 4 punkty procentowe (z 15% do 19%), a z kolei odsetek osób niemających takiego poczucia spadł o 8 punktów (z 81% do 73%) – zob. tabelę 10.

TABELA 10

Jak Pan(i) ocenia, czy Pan(i) ma wpływ na sprawy parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	II 2005		VIII 2008		X 2011		X 2014		XI 2021	
	w procentach									
Zdecydowanie tak	2	15	2	13	2	12	2	15	2	19
Raczej tak	13		11		10		13		17	
Raczej nie	40	80	40	83	39	84	37	81	35	73
Zdecydowanie nie	40		43		45		44		38	
Trudno powiedzieć	5	5	4	4	4	4	4	4	8	8

Poczucie wpływu na sprawy swojej parafii jest silnie uwarunkowane częstością uczestnictwa w praktykach religijnych. Odsetek badanych mających takie poczucie sięga aż 49% wśród osób praktykujących kilka razy w tygodniu (wynik o 30 punktów procentowych wyższy niż dla ogółu badanych), by sukcesywnie spadać w grupach rzadziej chodzących do kościoła – zob. tabelę 11.

TABELA 11

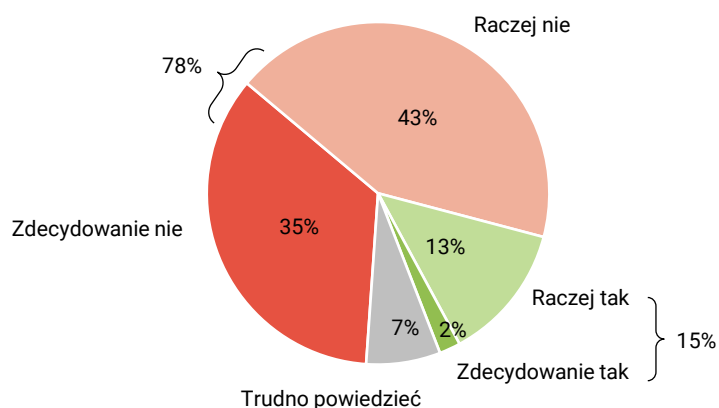
Udział w praktykach religijnych	Odsetki osób, które odpowiedziały twierdząco na pytanie o poczucie wpływu na sprawy lokalnej parafii
Kilka razy w tygodniu	49
Raz w tygodniu	29
1–2 razy w miesiącu	12
Kilka razy w roku	9
W ogóle nie uczestniczy	3

Skoro trzy czwarte ogółu respondentów nie ma poczucia wpływu na sprawy miejscowej parafii, warto postawić inne pytanie: czy chcieliby mieć oni taki wpływ. Spośród osób, które na poprzednie pytanie odpowiedziały przecząco, tylko 15% wyraziło taką chęć. Zdecydowana większość (78%) nie chciała wcale tego zmieniać.

CBOS

RYS. 11. Czy chciał(a)by Pan(i) mieć wpływ na sprawy parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi?

PYTANIE ZADAWANE RESPONDENTOM, KTÓRZY STWIERDZILI, ŻE NIE MAJĄ POCZUCIA WPŁYWU NA SPRAWY SWOJEJ LOKALNEJ PARAFII (N=579)

Wyniki te korespondują z wynikami sprzed siedmiu lat, a także z wcześniejszych pomiarów. Wśród osób niemających poczucia wpływu na sprawy parafii, chęć posiadania takiego wpływu zawsze deklarowało ledwie kilkanaście procent badanych.

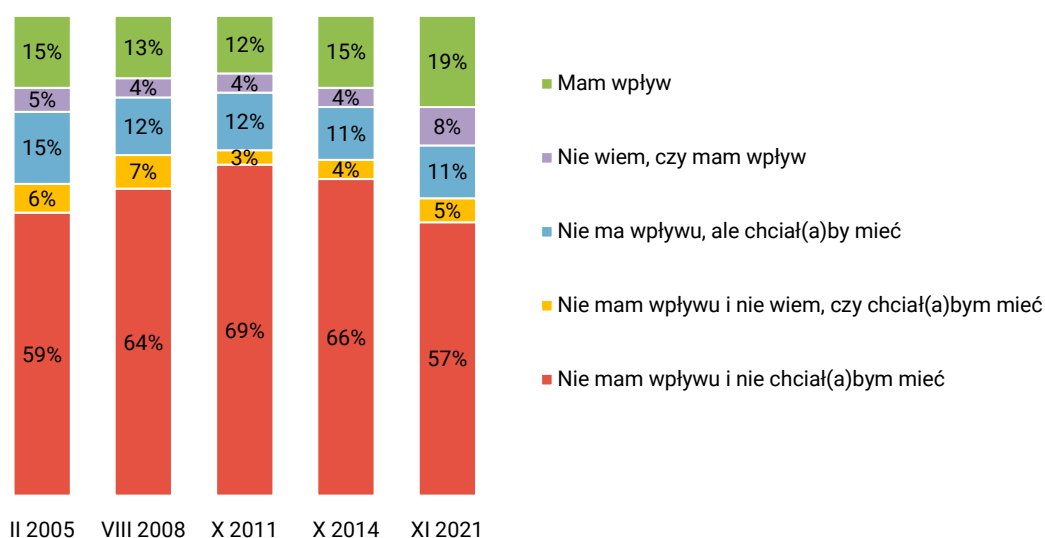
TABELA 12

Czy chciał(a)by Pan(i) mieć wpływ na sprawy parafii działającej na Pana(i) osiedlu/wsi?	Odpowiedzi osób deklarujących, że nie mają wpływu na sprawy swojej parafii									
	II 2005 N=905		VIII 2008 N=935		X 2011 N=916		X 2014 N=730		XI 2021 N=579	
	w procentach									
Zdecydowanie tak	3	19	2	14	3	14	2	14	2	15
Raczej tak	16		12		11		12		13	
Raczej nie	39	71	43	75	43	83	43	82	43	78
Zdecydowanie nie	32		32		40		39		35	
Trudno powiedzieć	10	10	11	11	3	3	3	3	7	7

Jeśli połączymy odpowiedzi na oba omawiane pytania, okaże się, że większość respondentów (57%) ani nie ma poczucia wpływu na sprawy swojej parafii, ani nie chciałaby go mieć. Warto przy tym zaznaczyć, że to najniższy wynik, jaki do tej pory odnotowaliśmy, i spadek o 9 punktów procentowych w stosunku do pomiaru z 2014 roku. W roku 2021 wzrósł natomiast odsetek badanych mających poczucie wpływu na sprawy swojej parafii (19% wobec 15% w 2014 roku), a także osób, które nie wiedzą, czy mają taki wpływ (8% wobec 4% w 2014 roku).

CBOS

RYS. 12. Deklaracje respondentów dotyczące poczucia wpływu na sprawy lokalnej parafii

***

Choć wciąż trzy czwarte praktykujących Polaków uczestniczy w mszach świętych odprawianych w ich parafii, to na poziomie ogółu badanych odsetek ten od 2005 roku sukcesywnie spada, rosną natomiast odsetki osób praktykujących w różnych parafiach oraz niepraktykujących wcale. Równolegle zmniejsza się też odsetek respondentów, którzy czują się ze swoją miejscową parafią związani – obecnie podobne deklaracje składa nieco ponad połowa Polaków i jest to najniższy wynik od początku lat 90.

Z deklaracji badanych wynika, że do głównych obszarów działalności parafii – poza odprawianiem mszy świętych, nabożeństw oraz innych praktyk religijnych – należy organizacja pielgrzymek, pomocy dla najuboższych oraz prowadzenie swojej strony internetowej. Blisko co trzeci ankietowany albo korzystał, albo wiedział, że mieszkające z nim osoby korzystały, z organizowanych przez lokalną parafię aktywności i inicjatyw. Z jej strony internetowej korzystał co czwarty respondent. Jeśli chodzi o funkcjonujące w lokalnych parafiach mikrostruktury, to najwięcej badanych wiedziało o istnieniu wspólnot religijnych, takich jak Żywy Różaniec, Rodziny Nazaretańskie czy Oaza, udział w nich pozostaje jednak – podobnie jak przy poprzednich pomiarach – bardzo niewielki.

Więcej niż co trzeciemu respondentowi mającemu styczność ze swoją parafią zdarza się pracować nieodpłatnie na jej rzecz. Choć odsetek Polaków przeznaczających datki pieniężne na tacę podczas mszy świętych nieco spadł, to wysokość samych datków zauważalnie wzrosła.

Badani mający styczność ze swoją parafią deklarują najczęściej, że są informowani o jej wydatkach i dochodach. Podobnie jak przy poprzednich pomiarach, mniej więcej co piąty Polak twierdził, że księżom z jego parafii zdarza się ujawniać w czasie kazań swoje sympatie polityczne lub agitować na rzecz konkretnego ugrupowania. Większość ankietowanych deklarowała, że ani nie ma poczucia wpływu na sprawy miejscowej parafii, ani nie chciałyby go mieć. Co piąty twierdził jednak, że ma taki wpływ, co stanowi pewien wzrost w stosunku do poprzedniego pomiaru.

Opracował

Jonathan Scovil